

MUSLIMANSKE JUNAČKE PJESME. Odabrao, priredio i predgovor napisao NASKO FRNDIĆ. »Stvarnost«, Zagreb 1969, 652 str.

I u prošloj knjizi (to jest petoj i šestoj) Institutova godišnjaka imao sam prilike da se pozabavam dvjema zbirka koje su bile ispunjene usmenim pjesničkim stvaranjem naših Muslimana iz Bosne i Hercegovine. Prvoj je od tih zbirki, koja se zove »Sevdalinke, balade i romanse Bosne i Hercegovine« građu sakupio Sait Orahovac, a drugoj, koja se zove »Junačke narodne pjesme bosansko-hercegovačkih Muslimana«, Alija Nametak. Kako se iz samih naslova obiju zbirki vidi, prva je posvećena više-manje lirskom stvaralaštvu a druga epskom već spomenutog našeg živilja, koji se i u jednoj i u drugoj vrsti usmenog pjesništva pokazao kao posebno nadaren. Pridodamo li tim dvjema zbirka i treću, koju je prikazao na stranama iste knjige našeg godišnjaka talijanski slavist dr Vito Morpurgo a koja predstavlja skraćenu treću knjigu čuvena Hörmannova zbornika »Narodne pjesme muhamedovaca u Bosni i Hercegovini« u redakciji Denane Buturović, onda se zbilja ne može reći da je tradicionalno stihovano stvaralaštvo naših muslimana zaboravljeno ili da ga se iz bilo kojih razloga mimoilazi.

Ova najnovija zbirka toga pjesništva, koju je također priredio jedan književnik — kao što su književnici bili priređivači i onih prvih dviju knjiga, nema znanstvenih ambicija. Njezinu uredniku u prvom je redu stalo do toga da uspjele priloge epske narodne poezije svojih zemljaka što je moguće više popularizira i među njima i među drugim žiteljima naše domovine. Pa i pored toga bilo bi puno bolje da je njezin urednik Nasko Frndić pojedine pjesme označavao brojevima zbog boljeg pregleda unesene građe, a onda da nas je upoznao i s time iz kojih ih je sve publikacija preuzeo. (Jer to doznajemo samo u pojedinim slučajevima a nikako sustavno uz svaku pjesmu, kao što bi inače bilo potrebno.)

Zbirka »Muslimanske junačke pjesme« sadrži predgovor koji je napisao njezin urednik i naslovio ga »Od junaštva i od vojevanja ...«, tekstove samih pjesama, bibliografiju i rječnik.

Na čelo odabranih tekstova urednik je stavio Fortisovu »Asan-aginicu«, ali u Vukovoj interpretaciji, smatrajući da je Vukovo jezično prekrajanje te pjesme bliže leksici narodne poezije muslimana nego rječnik autentičnog zapisa glasovitog talijanskog putopisca Alberta Fortisa, načinjenog u XVIII st. negdje u srednjoj Dalmaciji, odnosno u najbližoj okolici Splita.

Samu građu u stihu ovog zbornika Frndić je podijelio na šest dijelova te ih nazvao: »Đerzelez Alija«, »Krajišnici«, »Između dva carstva«, »Junaci s obje strane«, »Ženidbe i udadbe« i »Junačko prijateljstvo i bratimstvo«. Od tih dijelova najopsežniji je onaj koji se zove »Krajišnici« a najmanji onaj koji se zove »Junačko prijateljstvo i bratimstvo«.

Dobro je što se urednik u predgovoru dotakao, iako letimično, i jedne zanimljive pojave u vezi s određenim brojem pjesama zapisanih u Dalmaciji (ponajviše obalnoj i otočkoj), u kojima su glavne uloge podijeljene junacima Muslimanima bez ikakve pizme prema njima, samo ako je dobro na njihovoj strani.

Uspjele pjesme s Muslimanima kao glavnim junacima kazivali su i neki Hrvati katolici u Bosni, pa se jedna od njih nalazi i u ovoj Frndićevoj zbirci i po svojoj pjesničkoj uspjelosti zauzima jedno od najuglednijih mjesta u njoj. Ta se pjesma zove »Derzelez Alija« i nalazi se na str. 43—46.

Ali osim te pjesme ima i drugih vrlo uspjelih umotvora u ovoj zbirci, koji i jesu razlog za usmena poezija naših Muslimana stoji tako visoko s obzirom na umjetnički domet. Uz to u nekim ostvarenjima te poezije ima začudujuće modernih trenutaka, danih jednim rječnikom koji se ne zaboravlja. Dok ovo pišem, u prvom redu mislim na izvanredno uspjelu pjesmu »Budalina Tale dolazi u Liku«, koja je uzeta iz III knjige Matičina publicirana zbornika (urednik L. Marjanović) a kazivao ju je Meho Kolaković.

Koga neće iznenaditi izvanredna jezična oblikovna svježina, ali i divljina ovih stihova iz te pjesme, stihova u kojima Budalina Tale priča Glumac-agi tko je i zašto je došao k njima u četu da se bori protiv zajedničkog neprijatelja:

Glumac-aga sa Udbine grada,
zbliza nisem, ja sam izdaleka,
izdaleka od Orašca grada,
sa Basače iznad Ibrinoveca,
a ja soja ne znam ni plemena,
već što mene po imenu viču:
men' je ime Budalina Tale.
Imo nješto kuće na Basači,
jesenovim opletena pručem
a bujadi ona pokrivena,
staru majku imo na odžaku,
nješto koza imo u sebeka.
Ja sam koze po Basači čuvo,
uj'tro rano kad danak osvani

mene diži moja stara majka;
'Ustan', sine, Budalina Tale,
puštaj koze da ti majka muze,
da te hranim vrućom varenikom,
vojevat ćeš s ličkim Mustaj-begom!
Viš' su meni koze dodijale,
odbio ih vuku i hajduku,
ostavio ostarilu majku
a ja pošo bega potražiti.
Pa te molim, Glumac Osman-aga,
dovedi me ličkom Mustaj-begu,
da vam vidim ličkog Mustaj-bega,
ima l'Tale s kime vojevati.

Očito ni jedan junak iz narodne epike nije nikad govorio ovako antiretorički, jednostavno, pučki u najboljem smislu riječi kao što govori Budalina Tale, kod kojega su junački ispadi više plod općeg nezadovoljstva sa životom nego potreba za naglašavanjem posebnih junačkih instinkata u sebi, određeni da ga dovedu do postolja besmrtnih heroja.

Neke od pjesama u Frndićevoj zbirci duljinom su pravi mali romani u stihovima (v. pjesmu »Filip Madžarin i gojeni Halil«), a neke opet, kao pjesma »Boj na Sigetu«, okitile su istinski povijesni događaj romantičnom epizodom i nju učinile kobnom po sam ishod bitke. Tako su djelomično radili i veliki talijanski renesansni pjesnici L. Ariosto i T. Tasso u svojim glasovitim epovima »Bijesni Orlando« i »Oslobođeni Jeruzalem«.

Olinko Delorko

DR JOSIP ANDRIĆ, SLAVONSKE NARODNE PJESME POŽEŠKE DOLINE.
Matica hrvatska — Odbor Slavonska Požega, Slavonska Požega 1969, 168 str.

U kratkom uvodu svojoj zbirci autor nas upoznaje s općim karakteristikama slavonske narodne pjesme i s momentom koji ga je potakao da se počne baviti etnomuzikološkim ispitivanjem Požeške doline, područja koje nam je, s muzičke strane, do danas ostalo nepoznato. Uzrok tome autor nalazi u veoma malom broju štampanih zbirki narodnih pjesama ovoga područja.